

Hana Hrachová, Městská správa v Rokycanech a její představitelé v letech 1573-1699

Disertační práce, zpracovaná na katedře archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, vedoucí práce PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

Oponentský posudek

Disertační práce H. Hrachové vypovídá už při prvním nahlédnutí o velmi širokém badatelském záměru a záběru badatelčině, soustředěném na postižení personálního obsazení orgánů městské správy v Rokycanech ve více než stoletém období, totiž v letech 1573-1699 (zatímco výchozí rok je v úvodu alespoň povšechně zdůvodněn, u vrchní hranice zdůvodnění nenacházím), které se ještě umocní při detailnějším studiu, z něhož se stává zřejmým, že autorka zpracovala skutečně úctyhodné množství pramenů nejen vlastní městské provenience, ale také dalších relevantních pramenů, jakož i téměř beze zbytku domácí historiografickou produkci k předmětné problematice (zde by bylo sice možné ještě doplňovat tituly zaměřené na výzkumy v moravských královských i vrchnostenských městech sledovaného období, o možnostech a vhodnosti takové komparatistiky se ale ještě pozastavím níže).

Práce je rozvržena do celkem 6 kapitol (včetně úvodu a závěru) a opatřena 5 přílohami, zabírajícími na čtvrtinu práce a tvořícími gros výsledků badatelské práce, neboť přehledným způsobem prezentují zjištěné personální obsazení městských správních orgánů. K obsahu, tak jak jej autorka uvádí na s. 3 možno podotknout, že zde poněkud snižuje objem vykonané práce tím, že naznačuje jen názvy kapitol a ne další členění na podkapitoly. Ani pro čtenáře není tato skutečnost výhodná, stěžuje se ve vlastním textu, čítajícím na dvě stě stran, orientuje. Podobně i ne zcela výstižně formulované názvy jednotlivých příloh nevypovídají přesně o jejich zaměření (orientaci v nich pak stěžuje fakt, že nejsou stránkovány). Tak například z názvu 2. přílohy „Představitelé městských rad v letech 1573-1699“ oproti názvu 1. kapitoly „Složení městských rad...“ nevyplývá, že v tomto případě jsou zjištěni konšelé uvedeni v abecedním pořádku. Překvapuje ovšem zvolené řazení podle křestních jmen – tedy nikoli podle evidentně již ustálených příjmení - což by názorněji poukázalo na počet radních z téže rodiny a pro další badatele v téže problematice by bylo daleko názornější. Tatáž připomínka platí i pro přílohy č. 3-5. Zatímco v příloze č. 5 jde o velmi názorný příklad tabelárního vyhodnocení vzestupných úředních kariér vybraných jedinců (a zmíněná skutečnost tedy tolik nevádí), větší roli sehrává u celkových jmenných přehledů v příloze č. 3 a 4. Tak jsou-li v příloze č. 3 poznamenání radní a četnost, s jakou zastávali svůj úřad, případně úřad obecních starších, v době před a po r. 1620, pak v případě řazení podle příjmení by bylo daleko zřejmější, které rodiny vysílaly nadále i po změně politických poměrů své zástupce do vrcholných městských orgánů, respektive v případě přílohy č. 4 do vlastních úřadů městské rady (ač v případě této přílohy není už respektován mezník mezi předbělohorským a pobělohorským obdobím, je zřejmé, že většina úřadů byla zjištěna až pro mladší období).

Z druhé kapitoly (ve vlastním textu je ale označena číslicí jedna a na rozdíl od obsahu strukturována do dvou částí) názorně vyplývá nejen stav dosavadního bádání o problematice městských správních elit předbělohorského a pobělohorského období jak obecně tak ve vztahu k vlastním Rokycanům, tak zejména vlastní autorčin přínos ve smyslu prostudování zachovaných pramenů pro sledované období jak z vlastního rokycanského městského archivu, tak z Národního archivu, Archivu Národního muzea, Státního oblastního archivu v Plzni a Archivu hlavního města Prahy (zde šlo ale evidentně jen o pramen okrajový).

Zatímco třetí kapitola podává přehledný nástin dějin města v raném novověku, kapitola čtvrtá a pátá představují výsledky autorčina kritického zkoumání dostupných pramenů. A ačkoli dále uvedu některé drobné připomínky, vcelku je mimo vší pochybnost, že H. Hrachová umí klást pramenům otázky tak, aby z nich co možná nejvěrněji rekonstruovala ty skutečnosti, které jsou předmětem jejího badatelského zájmu.

Čtvrtá kapitola je tedy věnována zodpovězení všech otázek ve vztahu k fungování městských správních orgánů ve sledovaném období. Pro rekonstrukce personálního obsazení městských rad pro ta léta, kdy nejsou k dispozici údaje městské provenience posloužila samozřejmě autorce registra podkomořského úřadu (v seznamu rad, tedy v příloze č. 1, mohlo být ale explicitě poznamenáno, které rady se nepodařilo personálně rekonstruovat v celistvosti, neboť mnohdy nebylo podchyceno všech 12 konšelů - např. v r. 1598, 1602 a 1622 to bylo i s primátorem jen 9 osob, naproti tomu v r. 1615 celkem 14 osob!). U vědomí těchto „anomálií“ tak počítá doktorandka ve sledovaném období s řádově 118 radami a v nich zjištěnými 119 osobami (těch ovšem ve jmenném seznamu v příloze č. 2 nacházím jen 118). Z toho, že rady zdaleka nebyly vždy obnovovány s přesněji stanoveným koncem úředního roku vyplývá, že některé mohly fundovat jen krátkodobě anebo jiné naopak s poměrně velkým časovým přesahem přes obvyklých 12 měsíců.

H. Hrachová dospěla v mnoha ohledech ke zcela novým a zásadním zjištěním ve vztahu k fungování, způsobu a finanční náročnosti obnovování rad, k poněkud atypické roli primátora, který zdaleka v Rokycanech nebyl prvním z konšelů jen v jednom úředním roce (při verifikaci toho, jak byl primas do úřadu dosazován se však bohužel autorka neopírá o svá zjištění, ale pro podporu svého názoru cituje skutečnost, známou ze Starého Města pražského (s. 78a pozn. 85 tamtéž) a ke vztahu rovněž 12 členného sboru obecních starších k radě a k počtu a druhům městských úřadů v jednotlivých fázích sledovaného období (diskutabilní je ovšem jejich označování jako nižší úřady). Věnovala rovněž, a to na základě přímých pramenných zmínek, pozornost personálnímu obsazení městské kanceláře. Tam, kde se doktorandka zabývá jednotlivými úřady městské rady, považují ale vzhledem k tomu, že pro předbělohorské období jsou údaje o nich skutečně vzácné, některá rádoby zobecnění za neadekvátní (viz s. 112, kde se jedním dechem tvrdí, že pro předbělohorské období je doloženo pouze k r. 1589 jedenáct městských úřadů, zatímco jen o větu dále se dočteme, že „v poslední čtvrtině 16. století se setkáváme se zhruba dvaceti úřady“...). Na téže straně se také dovídáme, že už v 16. století k takovým úřadům patřili i důchodní, zatímco z dalšího výkladu plyne, že tito jsou v Rokycanech doloženi až r. 1690. Zajímala by mne náplň úřadu, který H. Hrachová označuje jako farní, respektive co má na mysli pod označením městský úředník (s. 114 a pozn. 343 tamtéž). Rokycanským specifikem je nepochybně zjištěný úřad šichtmistrů, z podaného vysvětlení mi ovšem nejsou zcela jasné jeho kompetence (zvláště ve vztahu k etymologii názvu). Ani některá další tvrzení autorčina mi nejsou zcela jasná – co znamená údaj, že v r. 1690 bylo zjištěno na 104 úředníků (s. 114) a že úřad mohl zastávat i ten, kdož by nebyl konšelem či obecním starším (s. 111). Za bližší osvětlení by také stálo, zda úřady byly skutečně obnovovány s vlastní obnovou rady, neboť H. Hrachová uvádí více případů kumulativního zastávání funkcí jednotlivci, takže jí vychází extrémně vysoký a zdá se, že i proměnný počet úřadů, který mohl zastávat jeden člověk v rámci jednoho úředního roku – například být dosazen do 14 různých úřadů celkem 90x v průběhu pouhých 20 let 14 (s. 114). Je jistě velmi přínosným, že doktorandka se snažila v samostatných podkapitolách pojednat o konkrétních, jmenovitě zjištěných primátorech, rychtářích a císařských rychtářích v pobělohorském období, bylo by však adekvátnější zařadit tato pojednání do páté kapitoly nazvané „Představitelé městské správy“.

V páté kapitole se tedy doktorandka po nastínění akcentů, které současná historiografie obecně věnuje problematice městských správních elit, zabývá socioprofesionálním zázemím a majetkovými poměry konkrétních členů městských rad (zde už tedy chybějí

obecní starší), jejich náboženskou orientací a stupněm vzdělání, které dosáhli. Zaslouženou pozornost věnuje také příslušníkům nobilitovaných rodin a jejich zastoupení ve správní elitě města. Explicite ale není nikde řečeno, že nobilitovaní nemuseli o členství v radě vždy usilovat (zdá se to vyplývat z osudu Šírerů z Waldheimu, o nichž se pojednává dále (s. 195). Domnívám se, že právě v těchto partiích se nabízí vhodné propojení výkladu s výše zmiňovanými podkapitolami o primátorech a císařských rychtářích.

Upozorňuji ještě, že pokud se doktorandka v jednotlivých kapitolách a podkapitolách odvolává na porovnání situace v Rokycanech s jinými městy, měla by tak činit pro lokality srovnatelného významu, neboť komparatistiky se situací v královských městech typu Prahy, Brna a Jihlavy mohou být zavádějící (a pokud už by měly svůj smysl, pak by bylo náležitější uvést příslušné odkazy pouze v poznámkách). Místy práce také nese stopy zřejmě kvapného ukončování a tedy stylisticky nepropracovaných formulací (např. s. 65, 77) a vyskytnou se dokonce i závažné gramatické chyby (v tezích práce, dále ve vlastní práci na s. 18, v podtitulu přílohy č. 3 ad.). Užitečné by také bylo připojit seznam použitých zkratk (pak by se např. nemohlo stát, že zkratkou MR jsou pokaždé míněny jiné skutečnosti - srov. s. 18, pozn. 88 a s. 19, pozn. 94).

Jinak je ovšem zřejmé, že s náročným úkolem postihnout fungování a personální obsazení orgánů městské správy v Rokycanech po dobu přesahující jedno století si H. Hrachová poradila velmi dobře. Její disertační práci tedy plně doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 4. 5. 2007

Doc. PhDr. Ludmila Sulitková, CSc.

